

ROSTÁNÉ HORVÁTH ILONA—

ROSTA ISTVÁN*

A „Bánki orvos-mérnökcsalád” néhány XIX. századi életrajzi adatának vizsgálata az 1848–49. évi szabadságharcban betöltött szerepük kapcsán

50 évvel ezelőtt, 1948-ban – a szabadságharc százéves évfordulóján – jelent meg **dr. Zétény Győző könyve** „*A magyar szabadságharc honvédorvosai*” címmel, **dr. Ortutay Gyula** előszavával, az akkori Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium támogatásával. (Kiadó: dr. Zétény Győző, Egyetemi Nyomda, Budapest; terjedelem: 235 oldal).

A könyv 96. oldalán **Bánki Ignác** nevénél a következőket olvashatjuk.

„**BÁNKI IGNÁC**, Veszprém megyei körorvos meghalt 1903. június 24-én. Az **Orvosi Hetilap** szerint a szabadságharcban honvédfőorvos volt.¹ A szabadságharc alatti működéséről adat nincs.

¹ Orvosi Hetilap. 1903. 439. oldal”

Ugyanezen könyv 166. oldalán szerepel **Löwinger Ignác** (szintén 1848-49-es honvédorvos), akinek neve alatt a következőket találjuk.

„**LÖWINGER IGNÁC** sebész alorvosul ajánltatik az utászászlóaljhoz. 1849. február 16-án,¹ kineveztetik 1849. március 6-án a 3. utászászlóaljhoz hadnagy alorvosul,² április 20-án »kéri és felszólítja minden barátait és ösmerőseit, akik kedves feleségem, szül. **Salczer Bertha** hollétét tudják, róla engem a Közlöny útján tudósítani szíveskedjenek»,³ a 23. zászlóaljnál működik Löwinger Ignác sebész és hadnagy alorvos – jelenti a felsőmagyarországi hadseregtől 1849. május 16-án **Parlagi** törzsorvos.⁴

¹ OL. Hüm. 1849. Eüo. 256 H.

² Közlöny. 1849. 45. szám

³ Közlöny. 1849. 84. szám, 95. szám.

⁴ OL. Hüm. 1849. 17.556. 1776.H”.

(Dr. Zétény könyvében a honvédorvosok nevei ABC sorrendben követik egymást).

Bánki Donát műegyetemi professzor, akadémikus életrajzi adataiból tudjuk, hogy apjának családi neve Löwinger volt, a Zétény-féle betűrendes mutatóban tehát a Bánki és a Löwinger név nagy valószínűséggel azonos személyt takar.

A Bánki-Löwinger névazonosság helyesen szerepel a Bánki professzori életrajzi anyagokban, bizonyíték is több található rá. Egyik hiteles forrás a Magyar Királyi József Műegyetem Gé-

* 7400 Kaposvár, Ezredév u. 9.

pépszázmérnök Osztályának Dékáni Hivatala által 1930. március 27-én kiállított irat, amelyben „Bánki (Löwinger) Donát” név-megjelölés van, 1859-es születési évszámmal. (Bánki Donát iratai. 1880-1959. 10 doboz. = 0,70 fm. 1. doboz. 1–100. sz. 1.B. 5-24. Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok. 24. szám. Szögi László: A Budapesti Műszaki Egyetem Levéltára. Repertórium I. 1846–1960. (1967). Budapest, 1975. 263 oldal. 172–175. oldalak. Kutatás a Budapesti Műszaki Egyetem levéltárában 1998. október 27-én, kedden és 1998. november 3-án, kedden.)

A további kutatást tehát az az alapos feltételezés indította el, hogy a dr. Zétény-féle könyvben szereplő Bánki Ignác és Löwinger Ignác talánnem is két különböző személy, hanem egy és ugyanazon személyről, Bánki Donát gépészmérnök, műegyetemi professzor atyjáról van szó.

Az „Ignác” keresztnév sem mindig jelenik meg a szakirodalomban. A „Műszaki nagyjaink” kötet-sorozat Bánki-anyagánál a Löwinger név mellett a keresztnév rövidítésénél „N” betű olvasható. (Ennek olvasata többeknél: Nándor.).

A fentiek ébresztették fel a gyanút és indították el a kutatást arra vonatkozóan, hogy ma már az újabban előkerült források birtokában meghatározhatók azok az adatok, amelyeket a korábbi időszakban érthető módon még homály fedett el előlünk és a kutató elődök kevesebb forrásra támaszkodhattak. Ezért indokolt a kiegészítés, de a helyes adatok megerősítése is.

Az első célszerű kutatási irányok egyikének az tűnt, hogy ellenőrizzük a Zétény-féle hivatkozás „Bánki Ignác” névvel található eredeti forrásanyagát, az Orvosi Hetilap 1903. évfolyamában. Itt a következő mondatok olvashatók.

„†Elhunyt. Bánki Ignác dr. veszprémmegyei körorvos június 24-dikén Budapesten. Bánki dr. a szabadságharcban mint honvédfőorvos vett részt.” (Orvosi Hetilap. A hazai és külföldi gyógyászat és kórbúvárlat közlönye. Negyvenhetedik évfolyam. 27. szám. Budapest, 1903. július 5. 439. oldal). (Országos Széchényi Könyvtár. HB. 3. 147. Budapest, 1998. október 27). Az eredeti híranyag áttanulmányozása Zétény könyvével annyiban ad több információt, hogy megtudható belőle a helység is, ahol Bánki Ignác elhunyt. A haláleset helyszíne e forrás szerint egyértelműen Budapest.

De vajon helytálló-e a honvédfőorvos 1903-as halálozási évszáma, hiszen van olyan életrajzi anyag is, amely nem ezt mutatja.

Bánki Donát születésének 125. évfordulójára, 1984-ben „Emlékkönyv” jelent meg. (Bánki Donát [1859–1922]. Emlékkönyv születésének 125. évfordulójára. Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége. 1984. Kiadja a MTESZ Sajtó- és Propagandatitkársága. Terjedelem: 128 oldal). Ebben a kötetben Bánki Donát gépészmérnök, műegyetemi professzor szüleiéről és gyermekkoráról a következők szerepelnek.

„Született 1859. június 6-án, a mai Komárom megyei Bakonybánk községben. Elhunyt 1922. augusztus 1-én, Budapesten. Apja: Löwinger Ignác (1823–1909) 1848-as honvédfőorvos, egyébként körorvos Bánk községben, 1868-tól Lovászpátonán. Anyja: Salzer Betti.

Elemi és részben középiskolai tanulmányait a szülői háznál magántanulónaként végezte apja felügyelete mellett, és Pápán vizsgázott. Középiskolai tanulmányait Budapesten, az akkori V. kerületi Főreálban fejezte be 1876-ban.”

Az „Emlékkönyvben” tehát Löwinger Ignác halálozási éve 1909. Az Orvosi Hetilap 1909. évfolyamának 1–52. számai közül azonban egyik sem tartalmaz halálhírt sem Bánki, sem Löwinger orvosok nevével kapcsolatban. Pedig az 52. szám áttekintése után az a kutató benyomása, hogy egy 86 éves ismert orvos halálhíre nem hiányozhatna, hiszen a lap halálozási tudósításai igen széleskörű populációt érintenek: járásorvos (pl.: 247. oldal), orvos (pl.: 228. oldal), községi orvos (pl.: 975. oldal), vasgyári orvos (pl.: 141. oldal), körorvos (pl.: 78., 228., 707., 747., 819. oldalak), fürdőorvos (pl.: 619. oldal), külföldi egyetemi tanár (pl.: 90., 125., 263., 747., 895. oldalak), gyakorlóorvos (pl.: 179., 634., 707., 803. oldalak), heidelbergi professzor (pl.: 669. oldal), tiszti főorvos (pl.: 90., 707., 895. oldalak), jáászberényi orvos (730. oldal), orvostörténelem nyugalmazott professzora (838. oldal), nyugalmazott ezredorvos (pl.: 855. oldal), nyugalmazott honvédtörzsorvos (pl.: 916. oldal), nyugalmazott cs. és kir. főtörzsorvos (pl.: 12. oldal), orvos-masszőr (pl.: 212. oldal), neve után „dr”

megjelölésű, beosztás nélkül (pl.: 12., 247., 916., 975. oldalak), nyugalmazott járásorvos (pl.: 895. oldal), - közöttük számosan viszonylag fiatal életkorúak. Természetesen az, hogy Bánki (Löwinger) nevű orvos nincs közöttük, nem feltétlenül bizonyítéka annak, hogy nem 1909-ben hunyt el, de az „Emlékkönyv” adatának ismeretében mégis feltűnő és gyanús ez a hiány – az Orvosi Hetilap anyagában.

A probléma megoldásához nem visz sokkal közelebb bennünket a Farkasréti Temetőben lévő Bánki Donát-nyughely sírkőfeliratainak vizsgálata sem, hiszen Bánki (Löwinger) Ignác 1848-as honvédfőorvos nem ebben a sírban nyugszik.

Bánki Donát sírjának Budapesten, a Farkasréti Temetőben a jelzése: 47/2.-1-7/8. Ebbe a sírba temették Bánki Donáton (1859–1922) kívül Bánki Lászlót (+1909) és özv. Bánki Donátnét (†1937), a sírkő felirata szerint, és a Temető Irodájában kapott információs adatközlés szerint szintén ezzel egybehangzóan. (Kutatás Budapesten a Farkasréti Temető Irodájában és a 47/2. parcellában 1998. október 27-én).

Bánki Donátnak László nevű fia volt tehát az, aki 1909-ben meghalt. Ez természetesen még nem bizonyíték arra nézve, hogy Bánki Ignác nem 1909-ben hunyt el, de sejtetni engedi azt, hogy a nagypapa életrajzi adataiba az unoka halálozási évszáma került, hiszen a természet rendje ezt még alá is támasztaná. (1909-ben Bánki László 16 éves volt, a nagypapa, Bánki Ignác pedig 86 éves lett volna).

A minden kétséget eloszlató bizonyíték egy ez ideig lappangó forrás, „Bánki Ignác úrnak, volt 1848/9-iki honvédfőorvosnak” gyászjelentése, amely **dr. Ilosvay Lajos** műegyetemi vegyész-professzor hagyatékából kerül elő. (Örzője most az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Aprónyomtatványtára. Kutatás 1998. november 3., kedd, Budapest). Valószínűleg Bánki Donát küldhette el ezt professzor-társának, Ilosvay Lajosnak. A gyászjelentés szerint Bánki Ignác 1903. június 23-án éjfélkor hunyt el, 81. életévében, Budapesten a II. ker. Rózsahegy utca 6. szám alatt, fiának, Bánki Donát professzornak a házában.

ÖSSZEFOGLALVA TEHÁT:

1. Bánki Ignác és Löwinger Ignác 1848-as honvédfőorvos azonos személy, az 1848/49-es működéséről pedig „Bánki Ignác” név alatt azért nincs adat, mert a forradalom és szabadságharc éveiben nem a Bánki, hanem a Löwinger nevet viselte.

2. Keresztneve „Ignác” volt, a szakirodalom egy részében a „Löwinger” név mellett az „N” rövidítés talán a források egy részében megjelenő becézett alakú „Ignác” névre utalás miatt jelenik meg, és nem a Nándor keresztnevet jelenti.

3. Halálozási évszáma 1903, unokája Bánki László (Bánki Donát fia) hunyt el 1909-ben. A fenti adatok megállapítását ez ideig lappangó és újabban előbukkant eredeti források tették lehetővé, amelyek egy korábbi időszakban még nem álltak a kutatók rendelkezésére. Különösen igaz ez az „Ilosvay-hagyaték” előkerült „Bánki Ignác-féle” gyászjelentésre.